

УДК 338

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-11\(53\)-520-527](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-11(53)-520-527)

Вербовий Ярослав Леонідович здобувач ступеню доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка», Полтавський університет економіки і торгівлі, м. Полтава, тел.: (073) 654-22-09, <https://orcid.org/0009-0000-2967-5923>

Кондрєв Павло Володимирович здобувач ступеню доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка», Полтавський університет економіки і торгівлі, м. Полтава, тел.: (050) 564-56-56, <https://orcid.org/0009-0005-1034-6325>

Стеценко Володимир Валерійович кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом, економіки праці та економічної теорії, ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, тел.: (050) 693-54-36, <https://orcid.org/0000-0001-6758-3616>

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯК СКЛАДОВА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Анотація. У статті зроблено спробу виокремити складові організаційних та економічних процесів на промислових підприємствах, серед яких чільне місце займає система управління підприємством. Запропоновано узагальнену таблицю визначення поняття «система управління підприємством», на підґрунті якої подано власне трактування поняття: система управління підприємством є частиною організаційних процесів, має складну ієрархічну структуру компонентів, підструктур, принципів і механізмів, які покликані підвищувати ефективність управління та діяльності підприємства в цілому. У статті запропоновано певні складові системи управління підприємством, серед яких: кадри управління (достатність щодо чисельності; рівень кваліфікації та компетентності управлінських робітників; відповідність профілю підготовки персоналу роботі, що виконується; творчий потенціал працівників апарату управління; відношення персоналу до змін; перспективність мислення керівних робітників; готовність ризикувати керівників різних рівнів), структурно-функціональне забезпечення (ступінь структурного відокремлення функцій управління; достатність складу функцій управління; ступінь жорсткості розподілу функцій; відповідність функціональній спеціалі-

зації управлінській діяльності; налагодженість між функціональних зв'язків; коректність побудови організаційної структури), методи управління (відповідність цілям та задачам підприємства; ступінь впливу на інтереси працівників підприємства; вплив на кінцеві результати виробничо-господарської діяльності), техніка і технологія управління (наявність технологічної документації з управління; ступінь відображення документообігу та взаємодії між підрозділами у положеннях про структурні підрозділи; ступінь забезпеченості організаційною технікою; рівень комп'ютеризації управлінської діяльності; наявність програмного забезпечення), інформаційне забезпечення управління (повнота інформації щодо внутрішніх та зовнішніх змінних; достовірність даних, що отримуються; релевантність інформації щодо проблеми; своєчасність отримання даних).

Ключові слова: система управління підприємством, організаційно-економічні процеси, складові системи управління підприємством, кадри управління, структурно-функціональне забезпечення системи управління, техніка і технологія управління, методи управління, інформаційне забезпечення управління.

Verbovy Yaroslav Leonidovych candidate for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 051 "Economics", Poltava University of Economics and Trade, Poltava, tel.: (050) 564-56-56, <https://orcid.org/0009-0000-2967-5923>

Kondrev Pavlo Volodymyrovych, candidate for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 051 "Economics", Poltava University of Economics and Trade, Poltava, tel.: (050)564-56-56, <https://orcid.org/0009-0005-1034-6325>

Stetsenko Volodymyr Valerijovych Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Personnel Management Department, Labor Economics and Economic Theory, Higher Educational Establishment of Ukoopspilka "Poltava University of Economics and Trade", Poltava, tel.: (050) 693-54-36, <https://orcid.org/0000-0001-6758-3616>

MANAGEMENT SYSTEM AS A COMPONENT OF ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC PROCESSES IN INDUSTRIAL ENTERPRISES OF UKRAINE

Abstract. The article attempts to single out the components of organizational and economic processes at industrial enterprises, among which the enterprise

management system occupies a prominent place. A generalized table of the definition of the concept of "enterprise management system" is proposed, on the basis of which a proper interpretation of the concept is presented: the enterprise management system is part of organizational processes, has a complex hierarchical structure of components, substructures, principles and mechanisms, which are designed to increase the efficiency of management and activity of the enterprise as a whole. The article proposes certain components of enterprise management systems, including: management personnel (adequacy in terms of numbers; level of qualification and competence of management workers; correspondence of the personnel training profile to the work being performed; creative potential of management staff; personnel attitude to changes; perspective of thinking of managerial workers; willingness to take risks of managers of different levels), structural and functional support (degree of structural separation of management functions; adequacy of the composition of management functions; degree of rigidity of division of functions; correspondence of functional specialization to managerial activity; stability between functional connections; the correctness of the construction of the organizational structure), management methods (compliance with the goals and objectives of the enterprise; the degree of influence on the interests of the employees of the enterprise; influence on the final results of production and economic activity); engineering and management technology (availability of technological management documentation; the degree of reflection of document flow and interaction between units in the regulations on structural units; the degree of provision of organizational equipment; management information support (completeness of information regarding internal and external variables; reliability of data received; relevance of information regarding the problem; timeliness of receiving data).

Keywords: enterprise management system, organizational and economic processes, components of the enterprise management system, management personnel, structural and functional support of the management system, management technique and technology, management methods, management information support.

Постановка проблеми. Сучасні перспективи розвитку підприємств та ризики, з якими вони зіштовхуються у процесі функціонування, вимагають детального дослідження організаційно-економічних процесів, що відбуваються на промислових підприємствах, виокремлення усіх їх складових. Серед основних складових можна виокремлювати дослідження сутності, структури та особливостей систем управління промисловими підприємствами, які складають підґрунтя для ефективного управління та розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Велику увагу дослідженню проблеми управління організаційно-економічними процесами на промислових підприємствах на державному та регіональному рівнях приділяли такі науковці, як: Т. Полозова, А. Малицький, С. Тульчинська, Л. Довгань, Н. Маркова, М. Грещак, В. Чобіток та ін. Дослідженням систем управління підприємств займалися такі науковці: Батракова Т.І., Бебешко О.В., Левчук Т.М., Кривов'язюк І.В., Лизунова О.М., Пуханов О.О., Лазарева Н.О., Рульєв В.А., Гуткевич С.О., Селезньова Г.О., Іпполітова І.Я., Хміль Ф.І. та ін.

Мета статті – дослідження теоретичних засад системи управління як складової організаційно-економічних процесів на промислових підприємствах України.

Виклад основного матеріалу. Дослідження організаційно-економічних процесів підприємств передбачає аналіз усіх складових, серед яких найпотужнішою є система управління підприємством, оскільки є підґрунтям для ефективного їх розвитку.

Управління підприємством – елемент глобальної системи управління економікою, зумовленої розвитком продуктивних сил суспільства, що супроводжує поглибленим поділом праці. Сутність управління підприємством полягає в здійсненні цілеспрямованої, впорядкованої, інформаційно обґрунтованої та інформаційно вираженої управлінської дії суб'єкта управління на об'єкт управління [1].

Серед функцій управління найбільш вживані в наукових дослідженнях є загальні – організація, мотивація, планування та контроль, але ми пропонуємо класифікувати їх і за іншими ознаками (рис. 1).

На нашу думку, можна виокремити наступні складові в організаційно-економічних процесах, які потребують формування ефективного управління ними (рис. 2).

Рис. 1. Класифікація функцій управління підприємством

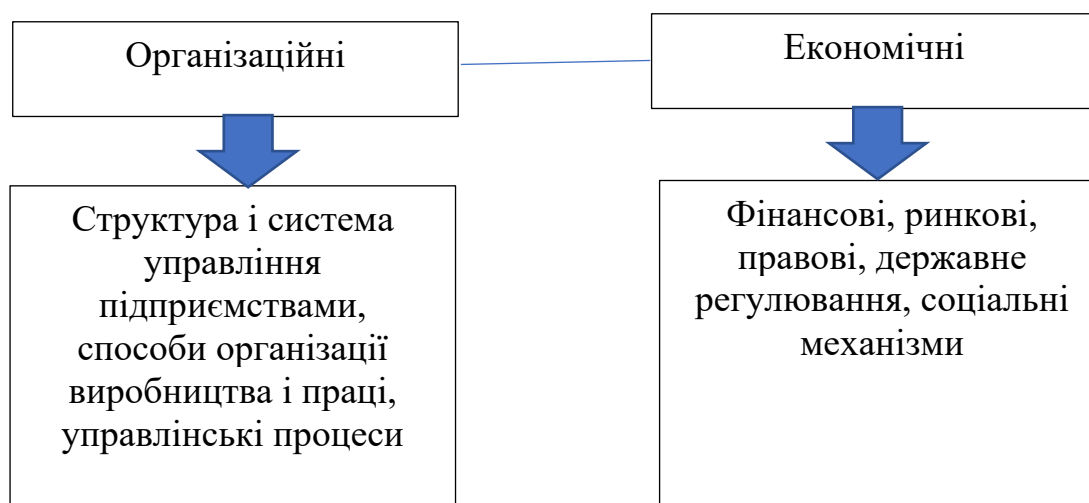

Рис. 2. Основні складові організаційно-економічних процесів на підприємствах

Представлена схема є дуже узагальненою, оскільки кожна із складових містить велику кількість важливих підгруп та елементів, дослідження яких підвищуватиме ефективність управління в цілому.

До складу організаційних процесів на підприємстві багато вчених відносять структуру й систему управління підприємством. Розглянемо, як визначається система управління у табл. 1.

Таблиця 1

Теоретичні підходи до визначення поняття «система управління підприємством»

Автор	Визначення
Іванілов О.С.	Система управління підприємством – це принципи та механізми прийняття рішень, проходження інформації, планування, а також системи мотивації та матеріального стимулювання [2]
Устенко А.О.	Система управління підприємством – це комплекс, що включає цільову, забезпечувальну, функціональну, керуючу, керовану, науково-методичну та зовнішню підсистеми, які сприяють ухваленню та реалізації конкурентоспроможних управлінських рішень, спрямованих на задоволення заданої ринкової потреби; це комплексна система забезпечення конкурентоспроможності підприємства в конкурентному середовищі. Науковець розглядає систему управління включаючи як суб'єкт, так і об'єкт управління [3]
Лисецький Ю.М.	Система управління підприємством – це сукупність всіх елементів, підсистем і комунікацій між ними, а також процесів, що забезпечують задане функціонування організації [4]
К. Боулдінг	Система управління підприємством – статична структура, динамічний механізм, керуючий механізм, інформаційний процес [5]
Бєбешко О.В.	Система управління підприємством – трирівнева взаємодія, яка веде до виокремлення в системі управління трьох пов'язаних підсистем (стратегічної, тактичної, оперативної). Це, в свою чергу, вимагає створення обслуговуючої, взаємопов'язаної інформаційної системи, підсистем аналізу (стратегічного, поточного, оперативного) та обліку (стратегічного, монетарного, управлінського). Підсистеми стратегічного обліку та аналізу формують систему контролінгу, яка є інформаційною підсистемою стратегічного управління організацією [6, с. 45]

Зрозуміло, що досліджень у сфері систем управління підприємством набагато більше, ніж визначено у таблиці 1, але основні підходи, які можна окреслити, користуючись нею, такі: система управління підприємством є частиною організаційних процесів, має складну ієрархічну структуру компонентів, підструктур, принципів і механізмів, які покликані підвищувати ефективність управління та діяльності підприємства в цілому.

Пропонуємо також певні складові системи управління підприємством, які проявляються через характеристики (табл. 2).

Таблиця 2

Складові системи управління підприємством та їх характеристики [7]

Складові системи управління	Характеристики складових системи управління
Кадри управління	достатність щодо чисельності; рівень кваліфікації та компетентності управлінських робітників; відповідність профілю підготовки персоналу роботі, що виконується; творчий потенціал працівників апарату управління; відношення персоналу до змін; перспективність мислення керівних робітників; готовність ризикувати керівників різних рівнів
Структурно-функціональне забезпечення	ступінь структурного відокремлення функцій управління; достатність складу функцій управління; ступінь жорсткості розподілу функцій; відповідність функціональній спеціалізації управлінській діяльності; налагодженість між функціональних зв'язків; коректність побудови організаційної структури
Методи управління	відповідність цілям та задачам підприємства; ступінь впливу на інтереси працівників підприємства; вплив на кінцеві результати виробничо-господарської діяльності
Техніка і технологія управління	наявність технологічної документації з управління; ступінь відображення документообігу та взаємодії між підрозділами у положеннях про структурні підрозділи; ступінь забезпеченості організаційною технікою; рівень комп'ютеризації управлінської діяльності; наявність програмного забезпечення
Інформаційне забезпечення	повнота інформації щодо внутрішніх та зовнішніх змінних; достовірність даних, що отримуються; релевантність інформації щодо проблеми; своєчасність отримання даних

Висновки. Дослідження організаційно-економічних процесів на промислових підприємствах України передбачає детальне вивчення систем управління підприємством, їх структури й складових. Пошук оптимального визначення поняття «система управління підприємством» продовжується серед учених, що уможливорює узагальнення їх досвіду та збагачення категоріального апарату. Дослідження складових системи управління підприємством дає можливість для визначення їх ролі в організаційно-економічних процесах, а також підстави для аналізу інших складових, які зможуть оптимізувати ці процеси на промислових підприємствах України.

Література:

1. Яркіна Н.М. Управління підприємством як економічна категорія (теоретичні аспекти). *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2014. № 1 (76). С. 130-136
2. Іванілов О. С. Економіка підприємства: підруч. [для студ. вищ. навч. закл]. К.: Центр учбової літератури, 2009. 728 с.
3. Устенко А. О. Система управління підприємством. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Економіка*. 2014. Вип. 10. С. 96-103. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpu_Ekon_2014_10_21
4. Лисецкий Ю. М. Система управления предприятием. Программные продукты и системы. 2018. Т. 31. № 2. С. 246–252 URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sistema-upravleniya-predpriyatiem/viewer>
5. Сіменко І. Якість систем управління підприємствами : методологія, організація, практика [Текст] : [монографія]. Д., 2009. 394 с.
6. Бебешко О. В. Удосконалення системи управління на підприємстві. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)*. Харків : НТУ «ХПИ». 2017. № 24 (1246). С. 44–47.
7. Селезньова Г. О., Іпполітова І. Я. Оцінювання ефективності системи управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2020. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7711>

References:

1. Yarkina N.M. (2014). Upravlinnia pidpriemstvom yak ekonomichna katehoriia (teoretychni aspekty). [Enterprise management as an economic category (theoretical aspects)] *Derzhava ta rehiony. Serii: Ekonomika ta pidpriemnytstvo*. № 1 (76). S. 130-136 [in Ukrainian].
2. Ivanilov O.S. (2009). Ekonomika pidpriemstva: pidruch. [dlia stud. vyshch. navch. zakl.]. [Enterprise economics: a textbook]. K.: Tsentru uchbovoi literatury, 2009. 728 s. [in Ukrainian].
3. Ustenko A.O. (2014). Systema upravlinnia pidpriemstvom. [Enterprise management system]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Serii : Ekonomika. Vyp. 10*. S. 96-103. [in Ukrainian].
4. Lysetskyi Yu.M. (2018). Systema upravleniya predpriatyem. Prohrammnye produkty I systemy. [Enterprise management system. Software products and systems]. T. 31. № 2. S. 246–252 URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sistema-upravleniya-predpriyatiem/viewer> [in russian].
5. Simenko I. (2009). Yakist system upravlinnia pidpriemstvamy : metodolohiia, orhanizatsiia, praktyka [Tekst] : [monohrafiia]. [Quality of enterprise management systems: methodology, organization, practice [Text]: [monograph]. D. 394 s. [in Ukrainian].
6. Bebeshko O.V. (2017). Udoskonalennia systemy upravlinnia na pidpriemstvi. [Improvement of the management system at the enterprise]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu «Kharkivskiy politekhnichnyi instytut» (ekonomichni nauky)*. Kharkiv : NTU «KhPY». № 24(1246). S. 44–47. [in Ukrainian].
7. Seleznova H. O., Ippolitova I. Ya. (2020). Otsiniuvannia efektyvnosti systemy upravlinnia pidpriemstvom. [Evaluation of the enterprise management system effectiveness]. *Efektivna ekonomika*. 2020. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7711> [in Ukrainian].